

Sl 6 Sigtuna, Kv. Handelsmannen 1

Litteratur: B. Söderberg, Undersökningsrapport för kv. Handelsmannen (ATA dnr 3595/ 1936), Sigtunagrävningar 1936, i: Fornvännen 37 (1942), s. 340 f.; A. Nordén, Magiska runinskrifter, i: ANF 53 (1937), s. 177 f.¹

Äldre avbildningar: A. Nordén, a.a. fig. 17; foto 1937 (ATA, A63:27); K. A. Lindwall, foto 1971 (ATA).

Signum i Samnordisk runtextdatabas: U ANF1937;178A

En liten träplatta med runor på båda sidor påträffades 1936 vid en arkeologisk undersökning, ledd av Bengt Söderberg, i kv. Handelsmannen i Sigtuna. Fyndet gjordes vid sällning av jord, som bortförts från en kamverkstad, och medgav inte någon närmare datering. Föremålet finns nu i Statens historiska museum och har där inventarienumret 21947:1. Fyndet av en käppkrycka med bandfläteornamentik (inv. nr 21947:2) skulle kunna tala för en datering till tidig medeltid. Den till formen rektangulära plattan är av lövträ. Den är 58 mm lång och 14 mm bred i den smalare änden och 16 mm bred i den bredare. Tjockleken är 4–6 mm. Den har tilljämats med kniv och är avskuren i båda ändar. Runhöjd 14–16 mm. Runorna har tunna men tydliga linjer och har skurits in med en vass kniv. De är väl bevarade och läses från vänster till höger.

Fig. 1. Träplattan Sl 6 från kv. Handelsmannen 1. Foto Gabriel Hildebrand 2012/SHM.

Inskrift på framsidan:

āluumālp-n
5

¹ I det omslag som Söderbergs rapport (ATA) förvaras i finns en osignerad och odaterad beskrivning av inskriften. Den saknar diarienummer, men med rödpenna har tillfogats ”K. Handelsmannen”. Texten är en genomslagskopia av manuset till Nordéns artikel 1937.

Inskrift på baksidan:

-u-ṣt-āī
10 15

Till läsningen: I bindrunorna 1 och 15 **āī** är den ensidiga **a**-bistaven skuren snett nedåt vänster från mitten av huvudstaven, i 5 **āī** utgår **a**-bistaven snett nedåt vänster från en punkt något ovanför mitten av huvudstaven. 4 **m** är osymmetrisk, eftersom vänstra bistaven är ansatt något längre ned på huvudstaven än den högra. Ett litet stycke av träytan har fallit bort i vinkeln vid mötet mellan huvudstaven och den högra bistaven. Detsamma gäller för runan 9. I 6 **p** är bistavens övre spets ansatt mot huvudstaven topp och dess nedre spets något ovanför huvudstavens bas. Runa 7 har en tunn men tydlig lodrät huvudstav och ett tunt tydligt streck på platsen för en **l**-bistav. Från basen av huvudstaven är ett redan från början tunnare streck skuret snett uppåt vänster. 8 **n** har dubbelsidig bistav snett nedåt höger. Från övre delen av huvudstaven i runa 11 och 14 är en bistav skuren snett uppåt höger och ett grunt streck skuret snett uppåt vänster från basen av huvudstaven. I 12 **ṣ** sträcker sig första och tredje ledet över hela inskriftsytan. Det andra ledet är ansatt något ovanför nedre spetsen av första ledet och träffar det tredje ledets övre spets. Runan läses med tvekan som en **s**-runa med långt första och tredje led. Den kan knappast läsas som **it** med ensidig bistav i **t**-runan eller **ia**, där bistaven i **a** är högt ansatt mot huvudstavens topp. 13 **t** har dubbelsidiga bistavar. Genom övre delen av huvudstaven i 15 **āī** finns en skada i form av ett diagonalt jack.

Arthur Nordén tyckte sig skymta en språklig mening i sin läsning **alu um al pln | kual stal al** som han gissningsvis prövade att översätta »besvärjelse för allt **pln**, (den) stal alla kval». Det som återges med »besvärjelse» är **alu** som han uppfattar som formelordet *alu*. Runföljden **um al** torde han ha uppfattat som prepositionen *um* 'för att uttrycka ett syfte' styrande ackustativen neutrum pluralis *al* 'alla ting'. Något förslag till tolkning av **pln** har han inte utöver en hänvisning till *purs-* och *naup-*magin i *For Scírnis* 36 och *Sigdrífomál* 7 samt *lína/laukar-*magin i KJ 37 Fløksand och KJ 38 Gjersvik. Nordéns läsning av inskriften stämmer inte överens med den läsning som lämnats ovan i fråga om runorna 8, 9 och 14. Möjligen har han inte lagt märke till de knappt synliga diagonal streck som går snett uppåt vänster från huvudstavarnas bas i de tecken som han läser som 8 **l**, 9 **k** och 11 **a** eller också har han bedömt dem som oavsiktliga. Baksidans tredje runa uppfattar han som »en invertering», en spegelvänd och stupad bindruna, av **a** och **l**. Runa 9, 11, 14 och 15 kan också läsas som en »inverterad» bindruna **āī**, då ju diagonala strecken också är avsiktliga bistavar. Baksidans inskrift kan då läsas **āīualṣtāīāī**. Värt att notera är att bindrunan **āī** inleder och avslutar inskriften. Påfallande är också att runföljden **al** förekommer sex gånger i inskriften, fem gånger som bindruna och då två gånger i runföljden **ālu**, som inleder inskriften på framsidan och baksidan.

Nordéns snarast som en gissning framförda tolkning kan ifrågasättas av flera skäl. Det är helt klart att de nämnda diagonal strecken vid runorna 9, 11 och 14 är avsiktligt skurna liksom strecken vid runorna 1, 5. Den inledande runföljden **ālu** översätter han med »besvärjelse» vilket innebär att han uppfattar den som formelordet *alu*. Detta förekommer ett tjugofemtal gånger i inskrifter med de äldre runorna från folkvandringstiden, där det förekommer i formen **alu** eller i omställd form **lua** och förkortad form **al**. Den egentliga inne-

börden i ordet är mycket omdiskuterad, men möjligheterna för en etymologi för ordet är dock inte uttömda (L. Elmevik, De urnordiska runinskrifternas **alu**, i: Runor och namn. Hyllningsskrift till Lena Peterson den 27 januari 1999, s. 21–28. Omtryckt i L. Elmevik, Från rabbal till Yggdrasil (2011), s. 269–276). Att ordet *alu* skulle uppträda som formelord i oförändrad form i en inskrift från medeltiden kan ifrågasättas.

En läsning **āluumālp-n** | **āluāstāal** ger inte heller några uppenbara tolkningsmöjligheter. Därtill kommer problemet att runan 7 i inskriften med formen **ǀ** inte förekommer som runa i den yngre futharken. Möjligen rör det sig om ett spel med en **l**-runa. En tilltalande tolkning av inskriften jag inte ge, men den ger grafotaktiskt ett intryck av att vara språkligt betydelsebärande.

Detta dokument ingår i en digital utgåva av runristade lösföremål från Sigtuna. Dessa publiceras fritt tillgängliga på Internet.

Texten är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter eller känner till källor som inte har utnyttjats är du välkommen att meddela författaren dessa på nedanstående e-postadress.

Författare: Helmer Gustavson
Kontakt: magnus.kallstrom@raa.se

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel. 08-5191 8000, Fax 08-660 7284
www.raa.se